

BIZTONSÁGPOLITIKA

AZ I. ÉS II. ÖBÖL-HÁBORÚ STRATÉGIAI TANULSÁGAI

Csabai György¹

*Mottó: „Az USA: 1991-ben fel-
szabadította Kuvaitot; 1999-ben a
középkorba bombázta Jugoszlá-
viát; majd Afganisztánt 2001-ben
kibombázta a kőorból és Irakot
bebombázta a XXI. századi de-
mokráciák sorába.*

- A szerző -

A XXI. század egyik hazai katonai stratégiai elemzőjeként és hadviselési krónikásaként ebben a hadművelési stratégiai esszémben először felidézem a múlt század utolsó évtizedfordulóján, az 1990-1991-ben végrehajtott, az ún. „I. Öböl-háború” két hadműveletének, a „Sivatagi Pajzs” és a „Sivatagi Viharnak” jellemzőit. Majd ezután kibontásra kerül a 2003-as, ún. II. Öböl-háború”, azaz Iraki Szabadság Hadművelet lényeges és jellemző vonásai.

Eközben bemutatom a katonai védelmi és támadó hadműveletek első és második fázisainak elképzeléseit, manővereit és lépéseit, aztán az újabb, a második háborúhoz vezető utat és annak politikai, biztonságpolitikai, katonai és egyéb vonásait. Ezúttal mellőzöm a részletes konklúziók megvonását. Ezek helyett inkább kitérek a 2003-as katonai hadjáratban végrehajtott Iraki Szabadság Hadművelet fontosabb és további elemzést igénylő stratégiai tanulságaira. A XX. és XXI. századi Öböl-háborúk problématikájának aktuális kifejtését **George W. Bush** amerikai elnöknek az UNIÓ helyzetéről (2003. január 28-án), azután az Irakot érintő (2003. 03. 18-án) ultimátumában elmondottak, de főkép-

---

¹ Dr. Csapai György az MH volt nyugalmazott alezredese, a hadtudomány kandidátusa, PhD, az MH ÖLTP Tudományszervező Szekció tagja.

pen az iraki helyzet bonyolult alakulása és globális kihatása, végül a konfliktus fegyveres szakaszát lezáró és az újjáépítést meghirdető (2003. május 02.-kai) beszédei teszik időszerűvé. A fentiek által kerültek az általános érdeklődés fókuszába az USA irányítású, USA/szövetséges hadműveletek tanulságai.

1990: Agresszió - az erőfejlesztési és védelmi hadművelet (desert shield) fázisai

Az első iraki háborút 1990-es esztendő augusztusában maga Szaddám Huszein Al-Tikriti volt iraki elnök robbantotta ki. Ugyan Szaddám Huszein Al-Tikriti elnök parancsára az iraki szárazföldi hadsereg három harckocsizó hadosztállyal az élen és valamivel több mint százezer katonával 1990. augusztus 2-án hajnalban váratlanul bevonult Kuvaitba.

A hódító *Szaddám Huszein Al-Tikriti* hivatkozása a történelmi múltra, majd az agresszív megszálló katonai lépése és Kuvait annektálása szinte sokkolta a régió államait és a nyugati világot. Első lépésként az Amerikai Egyesült Államok Florida állambeli Tampában települő Központi Parancsnokság parancsnoka, *Normann Swartzkopf tábornok* az amerikai elnök utasítására -és Szaud-Arábia kérésére - azonnal elrendelte a riadót és az USA fegyveres erőinek bevetését a hadszíntéren.

A riadó elrendelése után mintegy harmincegy óra múlva már megjelentek az amerikai katonák a háborús térségben. Aztán a váratlanság okozta kezdeti értetlenség kihatott a helyzetmegítélésre is. Az amerikai és az alkalmi szövetséges hadigépezet, a nemzetközi diplomáciával együtt a lassú fordulatszám után felkapcsolt magasabb sebességre.

Az **ENSZ Biztonsági Tanácsának** határozatai mellett előtérbe kerültek a globális, a regionális szempontok és érdekek. Az USA nyugati szövetségesei lassan kikászálódtak a meglepetés okozta helyzetből, miközben Közép-és Kelet Európában „*beindult*” a rendszerváltoztatás, a Varsói Szerződés feloszlása és a Szovjetunó széthullása, valamint folyt a két Németország egyesítése. Gyorsított ütemben haladt a „**Sivatagi Pajzs**” (továbbiakban **SP**) és „**Sivatagi Vihar**” (továbbiakban **SV**) fedőnevű hadműveletek tervezése, előkészítése és a nemzeti, illetve nemzetközi feltételeinek létrehozása.

A felgyorsítottan tervezett feladatok alapján a **SP** hadműveletet valójában *két fázisra* oszthatjuk. A **SP első fázisának** folyamán átdobták az amerikai és szövetséges katonai erőket a hadszíntérre. Az átcsoportosított és az amerikai vezetésű koalíciós katonai erők **azonnali feladattát képezte: (1)** elsődlegesen az iraki katonai erők elrettentése a további támadástól és az előrevonulástól, **(2)** másodlagosan a regionális fő szövetségesnek, azaz Szaud-Arábiának a közvetlen, Izraelnek pedig a közvetett katonai védelme. A **SP második fázisa** során további amerikai és szövetséges katonai erők települtek át a hadszíntérre, aminek az lett a következménye, hogy a nagy erejű ellentámadó képesség létrehozásával egyrészt megteremtették az iraki katonai erők teljes kiűzésének lehetőségét **Kuvaitból**, másrészt pedig annak szétverését és megsemmisítését Irak területén. Ahogy telt az idő, **Irak** kilátásai és lehetőségei úgy csökkentek, aztán a nemzetközi szintéren is katonai szövetséges nélkül maradt. A NATO, különösen Törökország és a térség országai hatékonyan segítették az erő átcsoportosításokat.

Azonban az Iraki térségébe és a közeli tengerekre átdobott koalíciós erőknél **a vezető katonai nemzet egyértelműen az USA volt. Az erőfelfejlesztéssel és a megindulási állások elfoglalásával 1991. február hónap elejére elérték a készenléletet a támadó hadművelet megkezdésére.** A hadműveleti tervek szerint súlypontváltás történt, a védelemtől áttértek a támadó tevékenységre. A támadó hadművelethez szükséges személyi, haditechnikai és logisztikai feltételek megteremtése nem ment egyszerűen. Ugyanis **a védelmi-, majd a támadó hadműveleti terv** szerinti erő átcsoportosítás létrehozásához mozgósítottak mintegy 150 000 fő tartalékost és nemzeti gárdistát. A katonai szakemberek szerint a II. világháború óta ez volt a legnagyobb létszámú mozgósítás az Amerikai Egyesült Államokban. A következő hat hónap folyamán az **USA ARMY**, azaz a szárazföldi haderő kijelölt szervei mintegy **nyolc hadosztályt** és közel **két hónapi (60 napi) ellátást** (DOS=Day of Supply) telepítettek át Európából, az USA-ból és a világ más részeiből. A logisztikai harci-kiszolgáló támogatásban átlagon felüli fogyasztás mutatkozott a manőverező robotrepülőgépek (cirkáló rakéták), a különböző fajtájú bombák, a löszerek, a műszaki záróanyagok, az üzemanyagok és a ivóvíz tekintetében.

1991: A visszafoglalás érdekében a légi- és szárazföldi támadó hadművelet (DESERT STORM) újszerűsége

Ahogy a SP-ot, úgy a SV-t is két fázis szerint tervezték meg és hajtották végre, a Kuvait felszabadítása és az iraki katonai erők szétverése érdekében. Ugyanis a támadó hadművelet első fázisában, azaz már 1991. január 17-én megkezdődött és intenzíven a 34 napig tartott a légi hadművelet, - amelyben a légierő a haditengerészeti légi kötelékekkel és a különböző típusú rakétákkal mért csapásokat az iraki Köztársasági Gárdára és a reguláris erőkre.

A megkezdett *légi hadművelet* folyamán a légi- és a haditengerészeti erők kijelölt egységei az ún. iraki, „*kulcsfontosságú, vagy döntő fontosságú*” célokat támadták, azokra mértek megsemmisítő csapásokat. Nevezetesen az iraki állami- és katonai irányítási és vezetési harcálláspontokat, a szárazföldi rakétaindító állásokat, radarállomásokat, repülőtereket, légvédelmi rendszereket és az ABV fegyverek védőállásait pusztították. Katonai vonatkozásban ez teljesen újszerű volt, hiszen *a szövetségesek egy időben támadták a stratégiai, a hadműveleti és a taktikai célokat, - meglehetősen nagy találati pontossággal.*

A szövetséges támadó légierők a második nap végére kivívták a teljes légi fölényt. Majd 21-től az iraki légierő harcképtelenné vált, mentették a menthetőt, a repülőeszközöket. Az Öböl-háború kiterjesztése érdekében *Szaddám Huszein al-Tikrit* elnök csapások céljából elindított 42 Scud rakétát, amelyekből 41-et megsemmisítettek a helyszínre és *Izraelbe* telepített rakétaelhárító *Patriot-ütegek*. A történeli hűség kedvéért megjegyzem, hogy az irakiak valószínű, hogy külföldi segítséggel, az ún. *után- és ráfejlesztéssel* a szovjet *8K-14/Scud B* rakéták közül átalakítottak több mint 400 darabot, miközben megnövelték azok hatótávolságát. Lásd az *Al Husszein*, az *Al Abbas*, az *Al AAbed* és *Al Szamud* típusú ballisztikus rakétákat. A *légi hadműveletek első* eredményei rövidesen megteremtették az alapokat a szárazföldi hadművelet megkezdéséhez.

Ebből a helyzetből kiindulva a „Sivatagi Vihar” fedőnevű szárazföldi támadó hadműveletet Norman Swarzkopf tábornok, a szövetséges erők főparancsnoka megkezdte 1991. február 24-én. Aztán a mintegy 100 órás szárazföldi támadó hadművelet folyamán a kuvaiti harctéren lévő iraki katonai erők zöme teljesen megsemmisült, a harcté-

ren lévő szárazföldi csapatokat szétverték és a megmaradó részek pedig menekülésbe kezdtek, vagy megadták magukat. Az Amerikai Egyesült Államok vezette alkalmi koalíció *Norman Swartzkopf tábornokkal* az élen, az előkészítés folyamán megteremtette a légi csapásokkal a szárazföldi támadó hadművelet és a különleges hadműveletek minden feltételét, az amerikai haderőnemi kötelékek és a kijelölt szövetséges csapatok *feladat orientált* bevonásával, miközben teljesen blokkolták a háborús színteret.

Az eredeti helyzet visszaállítása nem várt erőfeszítéseket követelt a katonai erőktől és diplomáciai köröktől, beleértve az **ENSZ BT** határozatait is. A hadműveleti meglepetés érdekében úgy az Európából átdobott **7. hadtestet**, mint a **18. légi szállítású hadtestet** váratlanul az iraki fel-derítés felfedezése nélkül átcsoportosították a kuvaiti állásaiktól mintegy 800 kilométerre kijelölt megindulási körleteikbe. Természetesen az átcsoportosítás alatt a szövetséges csapatok folytatták a hadműveleti megtévesztő tevékenységeket és készültek a támadásra. A kellő méretű és minőségű *logisztikai támogatás* elégségesnek bizonyult. Az arcvonal szárnyain elkezdett lekötő, majd a középén színlelt támadással a **18. légi szállítású hadtest**, megerősítve a normandiai partraszállás óta híres **82. légi szállítású dandárával** biztosította a szövetségesek nyugati szárnyát, amelyet a **6. francia könnyű-harcokszó hadosztály** követett, miközben a **101-es légi-rohamhadosztály** mélyen behatolt az iraki védelembe.

A szövetségesek ún. keleti szárnyán az **1. és a 2. tengerészgyalogos hadosztály** támadott, megerősítve a szaud-arábiai **Nemzeti Gárda egységeivel**. 1991. február 26-án estére a **7. hadtest** mintegy kilencven fokos fordulataival –miközben- lekötötte a **Köztársaság Gárda** ott lévő csapatait és egy ún. folyosót nyitott a támadás folytatására **18. hadtestnek**. Ennek egyenes következményeként a **24. hadosztály** egységei elérték az *Eufrátesz-folyót* és le-, illetve bezárták az iraki egységek visszavonulási útjait. Ekkor a kezdeményezés véglegesen átkerült a koalíciós erők kezébe. Azok támadtak nappal és éjszaka, úgy **Bászra**, mint a kuvaiti partok irányába. A világ a **CNN televízió** adásaiból értesült a háború eseményeiből. *Norman Swartzkopf tábornok* és beosztottjai szinte naponta tartottak sajtótájékoztatókat. A szövetséges erők, együtt a magyar orvos csoporttal elkönnyvelhetnek eredményeket. Az iraki haderő és a **Köztársasági Gárda** az elszenvedett veszteségek következtében elvesztették ellenálló képességüket, mire az amerikai

(idősebb) **George W. H. Bush elnök** leállította a támadó hadműveletet és ezzel a lépésével megakadályozta **Bagdad** elfoglalását, továbbá **Szaddám Huszein Al-Tikriti** rezsimjének megbuktatását. Az amerikai elnök akkori döntését ma is sokan vitatják, úgy az Államokban, mint Európában és a Perzsa-öböl térségében. Az Amerikai Egyesült Államok által vezetett **Szabadság Alkalmi Harci Kötelék (CJTF)** a hadtörténelemben szinte példa nélküli és méretű győzelmet aratott. Veszteségei elhanyagolhatók voltak.

A humanitárius művelet (Provide Comfort)

A szárazföldi támadó hadművelet befejezése után a különleges erők „**Provide Comfort**” műveletével az elűzött kurdoknak segélyeket jutattak el. Ezt a segélyt azok a kurdok kapták, akik megkísérelték az iraki rezsim megbuktatását. Ez mellett a békeműveletek keretében kijelölték az északi és déli tiltott repülési övezeteket. A támadó hadművelet befejezése után azonnal megkezdődött a katonai alakulatok visszaszállítása állomáshelyeikre és a tartalékosok leszerelése. Ez a lépés **Normann Schwarzkopf tábornok** önkéntes lemondásával és nyugdíjazásával ért véget.

A XX. század végén továbbgondolandó hadviselési konzekvenciák és katonai tapasztalatok

A „Sivatagi Pajzs és Sivatagi Roham” erőfelfejlesztési, védelmi és a támadó (légi, szárazföldi és különleges) hadműveletek fázisainak igen szertágazó tapasztalatait a szakértők és a szakemberek még ma is széleskörűen elemzik. A háborús tapasztalatok egy része visszaköszönt a Jugoszlávia és Afganisztán elleni légi hadműveletekben, a fegyveres erők modernizációjában és doktrínák vonatkozásában.

Más részük viszont továbbgondolást igényel, mert az alkalmi összhaderőnemi erők nélkülözhetetlenek a XXI. század hadviselésében és a béke megőrzésében. Hiszen a modern hadviselés is átalakul az új katonai technológiák, a katonai doktrínák és struktúrák, stb. által, miközben a geopolitikai és geostratégiai kérdések és mások, mint a háborúk kiváltó okai újra felerősödnek. *Az első Öböl-háború vesztesége és kárai (olajkutak felgyújtása, stb.) szinte felmérhetetlenek voltak. A kárpótlásban, a háború költségeinek viselésében, a károk felszámolásában zömmel az **Európai Unió** országai vettek részt. Az USA világelső-*

ségébe és a népszerűségébe vetett hit nőtt, ugyanakkor ez az arab világban pedig megosztódott. Az 1990/1991-es I. Öböl-háború megnyert hadműveletei azonban egy új, az Amerikai Egyesült Államok által koncertszerűen vezetett és vezényelt megváltozandó világrendet jelzett és fejezett ki.

A győzelem előre vetítette a hadviselési korszakváltást. A szerző a hadműveleti tervek és az azok alapján végrehajtott különböző hadműveletek, harctevékenységek elemzése alapján úgy értékeli, hogy a XX. század utolsóelőtti, de még a nagy tömeghadseregekkel megvívott háborúja, azaz az **I. Öböl-háború (a meghatározó politikusok és a katonai vezetők számára érzékletesen): (1) bemutatta és világossá tette az erőfelfejlesztésen, (2) a precíziós (nagy találati = sebészeti) pontosságú légi-, tengeri-, szárazföldi- és különleges csapásokon, (3) majd a súlypont áthelyezésen alapuló és (4) a hadműveleti megtévesztésre épülő modern katonai stratégiákat. Miközben részletesen feltárta azok alapvető jegyeit és az adott korból fakadó specifikus sajátosságait.**

A katonai stratégiai tanulságok még ma is elemzésre méltóak, sőt teljes feltárásuk még máig nem fejeződött be. Hasznosításuk a **hadtudomány, a katonai-műszaki tudomány** területein, aztán a **K+F-ben**, a **T+T-ben** is folyik, nem beszélve a katonai erők modernizálásáról és átalakításáról. A tapasztalatokból, a stratégiai tervekből, az alkalmazott technológiákból, a végrehajtásból és sok más tényezőkből fakadnak azok a jelek és tanulságok, amelyek szerint a XXI. század hadviselése bizonyára teljesen más lesz mint az elmúlt XX. század utolsó és utolsó előtti fegyveres küzdelme. Ezzel a XXI. századi hadviseléssel, amely korszakváltáson és mintaváltáson esik át, a NATO-, az Európai Unió és a nemzeti politikai-, továbbá a katonai döntéshozóknak és tervezőknek a jövőben körültekintően számolniuk szükséges. Ezek után áttérek a második öböl-háború kérdéskörének taglalására.

A II. Öböl-háború: Az iraki szabadság hadművelet problématikája

A háborúk, hadviselések és a különböző korok stratégiájának elemzése alapján kijelenthetem azt, hogy minden háború és hadviselés véres, aljas, megdöbbentő és szenvedést okozó, közben egyik eléri a célját, a másik pedig nem. De általában a háborúkhöz, a hadviseléshez

vezető út mindig hosszú és bonyolult. A háború attribútuma a fegyveres küzdelem. Ezzel kapcsolatban 21. századunk harmadik évében azt rögzítheti a stratégiai elemző, hogy a 2001. szeptember 11-ei megaterrorista és újszerű aszimmetrikus terrortámadások után és a mai napig **az Amerikai Egyesült Államok által vezetett alkalmi ad hoc koalíciók a globális hadjárat keretében kettő hadműveletet indítottak.** A globális terrorizmus elleni hadjárat első szakaszára, azaz a Tartós (vagy Végtelen) Szabadság Hadműveletre Afganisztánban (angolul Operation Enduring Freedom) 2001-ben, azután annak második fázisára, az **Iraki Szabadság Hadműveletre** (továbbiakban IHSZ, angolul Operation Iraqi Freedom, rövidítve OIF) 2003-ban került sor. Az utóbbit egyébként a **II. Öböl-háború** megnevezéssel jelölöm.

Út az új hadviseléshez és az USA-világ-Irak kontexsus és szerepkör megítélése

George H. W. Bush volt amerikai elnök, a mai elnök édesapja 1991-ben tanácsadói javaslatára azért állította le a szárazföldi csapatok előrenyomulását és akadályozta meg Bagdad elfoglalását, mert attól tartott, hogy a térségben Irán túlzott befolyáshoz való jutása felborította volna a térség regionális stabilitását. Ezért és még sok másért nem kockáztatta a fiúk (boys) életét. A valósághoz az is hozzá tartozik, hogy visszafoglalták a kuvaiti olajmezőket. Ezt a döntést sokan máig vitatják. Az I. Öböl-háború befejezése után az ENSZ 1991. után mintegy 16 határozatot hozott Irakkal kapcsolatban. Többek között elfogadta az olajat élelmiszerért programot, bevezette a tiltott északi- és déli repülési zónákat (No-fly zone so, of 33 deg, ...of 26 deg), megtiltotta a fegyverimportot, a tömegpusztító fegyverek és hordozóeszközeik ki-, után- és ráfejlesztését, stb.

Az akkori újjáépítésben az **Európai Unió** és **Japán** játszották a főszerepet. Közben Irak élte a diktatúra alatti sajátos életét. A **9/11-es** események, majd az **al-Kaida**, **Osama bin Laden** és a palesztin öngyilkos merénylők szponzorálása, a tiltott tömegpusztító fegyverek és hordozóeszközöknek a kutatásai, az állásfoglalások alóli iraki kibúvások behozták az iraki rezsimet a nemzetközi élet fókuszába. Az előzőek miatt Irakot besorolták a „**gonosz tengelyébe**” (the axis of evil) és **Szaddám Huszein** lett az „**Enemy Number One**,” azaz egyes számú ellenség. Közben a globális új gazdaság recessziója idején **West-Point-i**

Katonai Akadémián George W. Bush elnök meghirdette és életbe léptette a megelőző csapás alapelvét érvényesítő USA nemzeti biztonsági stratégiát, közismert elnevezésével a **Bush-doktrínát**. Ez a korszakváltást tükröző stratégia minden olyan esetben megelőző csapást helyez kilátásba, amikor az Amerikai Egyesült Államok biztonságát vagy nemzeti érdekeit, akár valamely ország, vagy valamely terrorista szervezet fenyegeti. Vagyis a jövőben az USA az ellenséghez viszi a háborút.

Ezek az amerikai funkcionális stratégiákban (bel-biztonsági, védelmi, stb.) is tükröződnek. Az elnök az előzőeken kívül a döntései meghozatalánál **három meghatározó csoport nézetrendszerét** vette figyelembe. A **Colin Luther Powel féle multilateralista**, a **Dick Cheney-Donald H. Rumsfeld duó unirealistista** és **Paul Wolfowitz neokonzervatív** csoportok álláspontjait. Ebben az esetben az unirealista és neokonzervatív csoportok kerültek ki győztesen, még a **Colin Powel** doktrína nemzetközi (ENSZ, NATO, EU és EBESZ) és amerikai szinten is **„elegáns” vereségeket szenvedett**. Máris hozzáteszem, hogy azonban **ekkor elkezdődött a posztvesztfáliai kétpólusú világrend kialakítása**.

Megítélésem szerint a posztvesztfáliai formálódó új világrendben (akár tetszik az egyeseknek akár nem) az **egyik pólust a demokratikus rend világa, a másik pólus a káosz világa** fogja alkotni. Így és ilyen népszerű és népszerűtlen körülmények közepette maradt az USA a cselekvésben alapvetően magára és a brit szövetségére. Miközben az amerikaiak által vezetett koalíciót egyre több, majd 46 ország (közel két milliárd ember) támogatta nyíltan vagy kódoltan. Mindezek az eltérő felfogások kicsúcsosodtak és ma is artikulálódnak a francia-német-orsz álláspontokban is, megosztva a NATO-t és az EU-t, aztán amelyeket még a kínaiak is preferáltak. Az Azori- szigeti amerikai-angol-spanyol-portugál csúcs döntéséhez csatlakozott Ausztrália, Lengyelország és más országok is. A **G. W. Bush elnök** 2003. 04. 12-én és 17-én rádióbeszédében meghirdetett ultimátumot **Szaddám Huszein Al-Tikriti** és a **Baath párt** rögtön visszautasították. A háború kérdésében megosztódott a brit Munkáspárt (az ENSZ BT határozata nélkül), a német kormánypartok és az ellenzék. Egyre nőttek NGO-k protestálásai és Irak melletti szimpátia tüntetések. **Hazánk mint a nemzetközi koalíció tagja nem volt hadviselő fél, de felajánlotta légtérét, a taszári bázist, a vasúti –és közúti közlekedési módok igénybevételét az áthaladásra**. A

sikertelen ENSZ BT kísérlet kapcsán a szerző megjegyzi, hogy *a világ-szervezet fennállása óta mindössze háromszor legitímálta a háborúkat: 1950-ben a koreait; 1991-ben az irakit és 2001-ben az afganisztánt.*

A háború céljai, az induló állapotok, helyzetek és az eltérő stratégiai megközelítések

Az emberiség minden korában, az egyes háborúban meghatározó jelentőségűeknek bizonyultak annak céljai. A amerikai és szövetséges brit politikai vezetés nem kevesebb mint nyolc célt tűzött ki a hadviselés politikai, katonai, gazdasági és egyéb hozadékainak elérése érdekében. A célokat a fontosságuk miatt következőkben részletesen felsorolom:

- Véget vetni *Szaddám Huszein Al-Tikriti* diktatórikus rendszerének, mégpedig úgy, hogy olyan erővel hajtják végre a támadásokat, hogy az egyértelműen jelezze neki és az iraki-aknak, hogy a rendszerének vége;
- Megtalálni, elkülöníteni és végül felszámolni az iraki tömegpusztító fegyvereket;
- Felkutatni és elfogni azokat a terroristákat, akik Irakban találtak menedéket;
- Összegyűjteni mindazokat az információkat, amelyeket a különböző terrorista hálózatokról Irakban meg lehet találni;
- Összegyűjteni minden felfedezhető információt a tömegpusztító fegyverek csempész hálózatairól;
- Véget vetni az Irakot súlytó nemzetközi szankcióknak és azonnali humanitárius segítségnyújtás a menekülteknek, illetve azoknak az irakiaknak, akiknek erre szüksége van;
- Garantálni az olajmezők és olajkészletek biztonságát, mert ezek az iraki nép tulajdonai és szükségük is lesz rá, hogy a kormányzat több éven át tartó hanyagsága után fejleszthessék országukat, és
- Végül segíteni az iraki népnek.

A kiinduló helyzet, az erő megoszlása, a költségek és a stratégiák

Az USA Fegyveres Erői Központi Parancsnoksága (CENTCOM) parancsnokának, Tommy Franks négycsillagos tábornok irányításával már Afganisztánban a Tartós Szabadság Hadművelet (Enduring Freedom Operation) keretében végrehajtották az ún. főpróbát, majd utána elkezdték a tervezést, az erőfejlesztést, az információs hadviselést, közte a média háborút.

A Központi Parancsnokság kijelölt részei előretelepültek a **katari Dohába**. 2002. őszétől a szövetségesek alkalmi célirányos erőcsoportosításokat hoztak létre a légierő, a haditengerészet, a szárazföldi csapatok, a tengerészgyalogos egységek és a különleges erők vonatkozásában. 2003. február 15-ig, az erőfejlesztés első szakaszában közel **200 000 katonát** dobtak át a térségbe, főként a KC-130-asokkal. 2003. március elején, a második szakasz végén már közel **281 000 katona** készült és gyakorlatozott a támadó hadművelet megkezdésére az Öböl-térségében, főképp Kuvaitban. Az **Iraki Szabadság Hadművelet** irányítására és vezetésére a hadműveleti térségbe, a már említett **katari Dohába** települt át a floridai Tampából a **Középső Parancsnokság (CENTCOM)** kikülönített állománya, ugyanakkor az **Egyesített Légi Hadműveleti Központ** (angolul Combined Air Operations Center, rövidítve CAOC) a szaud-arábiai **Prince Szultán légi támaszpontot** vette igénybe. Az USA erők csoportosításai a következőket foglalták magukban. A **szárazföldi erőktől** (amelyek most megkülönböztetett szerephez jutottak a szárazföldi erők vezérkari főnöke jóvoltából) az **1. páncélos-, az 1. gyalogos-, a 82. és 101. légi szállítású-, aztán a 3. (nehéz) gyalogos hadosztályok, a 7. lovas-páncélos ezred, aztán három szárazföldi hadosztály egyes elemei, a 173. légi szállítású dandár és áprilisban megérkezett a 4. gyalogos hadosztály felszerelése**. A **légierő** a térségben telepített tizenöt repülő winget, benne a stratégiai és hadműveleti bombázó kötelékeket, a brit bázisoktól kezdve, köztük Európában, Közel-keleten és az Egyesült Államokban egészen Diego Garciáig bezárólag. Valamint számos felderítő, zavaró, lefogó, kísérő, pilóta nélküli és támogató, közte utántöltő egységeket, így a **15. expedíciós felderítő századot** (MQ-1 Predator).

A USA-ban és másutt telepített kötelékek is bevonásra kerültek a folyamatos, a nagypolitika, a hadműveleti és a harcászati igényeknek adekvát és súlyos mérvű légi csapások végrehajtására. A tervezett stratégiai és taktikai szelektív célok bombázása meghatározta és részben kiváltotta a hadművelet sikereit. A **haditengerészettől** a régióban a hadműveleti és a nemzetközi vizeken feladatokat végrehajtó három repülőgép-hordozóhoz (carrier battle groups = harci csoportokat) vezényeltek még kettő repülőgép-hordozót, az azokat kísérő, oltalmazó és támogató kötelékekkel, konkrétan a Perzsa-öbölbe, a Vörös-tengerre, a Földközi-tengerre és az Indiai-óceánra. Igénybe vették a Szuezi-csatornát is. A **tengerészgyalogságtól** az 1. tengerészgyalogos expedíciós erő (hadtest szintű kötelék), a 3. tengerészgyalogos légi wing (MAW), a különleges felderítő, a kommandós és speciális egységei kerültek bevetésre.

Nagy-Britannia mintegy két szárazföldi hadosztálynyi erővel és repülőgép-hordozóval, kb. **47 000 katonával** vett részt az ISZH-ben. Megemlítem, hogy a brit Hárterek aktívan vettek részt az iraki célok támadásában. **Ausztrália 2 000 katonát** vezényelt a helyszínre. **Lengyelország** Manőverező és Hadműveleti Csoportot, az un. **200 fős** GROM-ot, a **Xavery Czernik** logisztikai támogató-ellátó hajót, bűváral-egységet és vegyvédelmi szakaszt adott hadműveleti irányítás alá. **Románia** kb. **300 katonát**, **Szlovákia 75 főt**, **Ukrajna 500 főt** (vegyvéd-
delmi alegységenként) küldött. **Dánia** 2003. 03. 22-én úgy döntött, hogy **egy tengeralattjárót, egy korvetett és 140 fős egészség-ügyi alegységet** vezényel a helyszínre. **Bahran, Katar, Oman, Szaud-Arábia** (befogadta a légi irányító központokat) egyes katonai bázisait és képességeit engedte meg használni, még **Törökország** limitált átrepülésekhez járult hozzá, főképp a humanitárius segélyek eljuttatásához. **A Perzsa-Öböl térségében összehontak 340 000 amerikai katonát.**

A Pentagon először **33 milliárd dollár**ra becsülte a költségeket. Későbbi számítások már a hadműveleti költségeket **44 milliárdra** tak-sálták. Így a szenátus megszavazott **80 milliárd** dollárt az ISZH-re és járulékos költségeire. **Részleteiben terveztek:** a hadműveletekre 44, a felszerelésekre 6,5, a tartalékosokra 10, az FBI-nak 0,5, a parti őrségnek 1,5, az iraki újjáépítésre 1,7, a humanitárius segélyekre 0,5, és a szövetségeseknek 10 milliárd US dollárt. **A védelmi iparból mintegy 50 százalékban az outsourcing-ek nyújtottak különféle szolgáltatásokat.**

Az Iraki Fegyveres Erők kb. 300.000 fős reguláris katonával, aztán a **Republikánus Gárda** négy hadosztállal (a **Hammurabi**, a **Nadzsaf**, a **Medina** és a **Bagdad** nevéekkel, más források szerint hatal), nagy számú tartalékkal és elavult légvédelmi és szárazföldi harci technikával, gyengén kiképzett és alig motivált állománnyal rendelkezett. Az iraki arab katona kiképzettsége és harcmezői teljesítménye 1990-1991-hez képest stagnált, de úgy gondolták, hogy élvezik a hazai hadszíntér nyújtotta előnyöket.

Kihangsúlyozom azt, hogy az elemzéseim alapján az iraki fegyveres erők létszáma (fő) és a katonai költségvetése (milliárd US dollár) csökkenő tendenciában alakultak az utóbbi időkben. Például 1987-ben 1 millió katona és 21,2 md US dollár állt rendelkezésre; 1990-ben még 1 millió katona és 16,21 md US dollár; később 1997-ben csak 387.500 katona és 1,25 md US dollár. Ugyancsak összehasonlításképpen kiemelem azt, hogy 1987-ben a régióban Irán 12,1; Izrael 8,42; 1990-ben Irán 9,3; Izrael 16,2 és 1997-ben Irán 4,6; Izrael 11,4 milliárd US dollárt költöttek katonai célokra. Például 1993-1995 között Irán 270, Izrael 340 millió US dollár értékben importált fegyvereket.

Alapvetően 1997 után nem került sor - az ENSZ határozatok miatt az országok elzárkóztak nyilvánosan - a fegyverzetek Irakba történő importjára. Egyben Irak képtelen volt az elnyomás belső költségei mellett a katonai költségvetések hatékony növelésére, illetve a korszerű védelmi ipar kiépítésére. Megítélésem szerint a fenti tényezők a „**kimenő**” katonai siker elsődleges alapjait képezik. Ezek visszaköszöttek az **Iraki Szabadság Hadművelet** iraki oldalán,- nem pozitív előjellel. **Szaddám Huszein Al-Tikriti** elnök nagyon bízott közeli beosztottaiban és a két fiában, nevezetesen **Kuszaj Szaddám Huszeinben** a különleges biztonsági erők parancsnokában és **Udaj Szaddám Huszeinben**, a fedojinok parancsnokában. A kedves olvasó és a stratégiai elem számára kiemelem azt, hogy a fentebb vázolt stratégiai millióban és a hálózatcentrikus hadviselésben az amerikai „**fog of war**” alapján meglehetősen nagy elhomályosítással elködösítette, összekuszálta, összezavarta és elbizonytalanította az iraki felet.

Az ISZH stratégiai terve: a komplex, de nem hithú (the unorthodox battle plan) és a hatékonyság alapú hadműveleti terv. Irak: a totális és egyedüli önvédelem

A Pentagon és floridai Tampában lévő Középső Parancsnokság korábban több hadműveleti elképzelést és tervet is kiszivároztatott. A megtévesztési tervek szerint Irakot majd megtámadják három irányból: északról, délről és nyugatról a kijelölt légi-, szárazföldi-, hadítenge-részeti és tengerészgyalogos erő csoportosítások.

Ezek közé sorolom többek között a *Thom Shanker* és *David E. Sanger*: U.S. Envisions Blueprint on Iraq Including Big Invasion Next Year című írását, amelyet megjelentettek 2002. április 28-án. Az invázióhoz a térség nyolc országában telepített erők nagy és igen erős, de szelektált légi csapásokat mérnek a légvédelem, az állami és Baath párt vezetési központjaira, a gyanús tömegpusztító fegyverekre, raké-tákra, a rakétaindítókra, a **Köztársasági Gárda** és a **szárazföldi csapa-tok** vezetési pontjaira. A tervek gyors átdolgozását és csapatok átirányítását igényelte a török Parlament nemleges döntése. A tervek szerint Törökországból kb. **62 000 fős** szárazföldi erő támadott volna. Számításba vették a stratégiai bombázás és a nagy szárazföldi tüzerő esetleges eredményeit és a lélektani hadviselés messze kiható lehetőségeit. Az ISZH tervezése és végrehajtása adatainak széleskörű analizálásom eredményei alapján kijelenthetem azt, hogy az amerikai katonai vezetés egy ún. „**komplex, gyors, döntő, folyamatos, kockázatmentes és hatékonyság alapú hadműveleti elgondoláson alapuló**” tervet (Draft of Rapid Decisive Operation of the Iraqi Freedom Operation) terjesztett *Tommy Franks tábornok* személyében az **amerikai elnök elé**, amelyet az elnök elfogadott és mint az USA főparancsnoka jóváhagyott.

Richard Myers négycsillagos tábornok, az **Egyesített Vezérkari Főnökök Bizottságának elnöke** személyesen összefogta az otthoni és a hadszíntéri erőfeszítéseket és értékelése szerint az egyesített harcművelet és a harcban jól alkalmazták a korszerű harci szerszámokat az új katonai gondolkozásmódot, közte a parancsnoklással és mindezt hatékonyan segítette a C4ISR. Ebben a **felszabadító karakterű hadműveleti stratégiai tervben különleges szerepet kaptak a légi- és az űrerők**, de kvázi egyenlő szerephez jutottak a haderőnemek is, aztán a hírszerzés és a műholdas kapcsolatrendszer, aztán a nagyobb, mint **220 000 ezres**

intervenciós katonai erő bevetésének a kezdeti célja volt **a harcászati meglepetésnek** az elérése a limitált erőfeszítés árán. Azaz a hármastámadásnak Irak északi, déli és nyugati részének - egyidejű végrehajtása. Itt és most kihangsúlyozom azt a tényt, hogy **az amerikai újkori hadtörténelemben 2003-ban előbb indították el a szárazföldi hadműveletet, mint a légi hadműveletet.**

Megtervezték a haderőnemek és azok fegyvernemeik különböző képességeinek összehangolását és integrálását. Köztük kiemelve a **Army's Future Combat System-et**, az M1 harckocsit, a M2 Bradley páncélos szállító harcjárműt, a A-10-est az Apache Longbow Rendszert és a C4ISR-t. **Ez is és a különleges erők tevékenysége is hozzájárultak a hadműveleti meglepetéshez.** Az **ISZH** komplex voltát jól jellemzi, hogy a mintegy **50 000** katonát magában foglaló tengerészgyalogos kötelék szárazföldi csoportosítása **Kuvaitból** hatolt be **Irakba** a légierő és a haditengerészet támogatásával támadta a nagy stratégiai célokat és támogatta az a szárazföldi haderőt. A tengerészgyalogság a stabil célok felkutatása mellett, részt vett a mobil célok elfoglalásában és a tüzelőállások megsemmisítésében.

A tengerészgyalogság logisztikai támogatása szempontjából kiemelem azt a szakmai megközelítést, amikor kiindultam abból, hogy egyrészt ez itthon kevésbé ismert, hogy a tengerészgyalogosok komplex logisztikai rendszere a légierő parti állásaira, az öt kétéltű hajóra, más földi és tengeri potenciálra alapozódott. Másrészt a tengerészgyalogosok földi bázisú ellátó rendszerét segítette a **haditengerészet Perzsa-Öbölbeli logisztikai rendszere.** Ennek a logisztikai rendszernek keretében **két logisztikai ellátó központot** telepítettek. A tervezés alapján a logisztikai támogatást ún. 3-4 napos körforgás keretében végezték. A Perzsa-Öböl térségébe vezényelt, ún. kijelölt (firts to figth) amerikai katonai erők mintegy kijelölt részét képezik az amerikai **globális csapásmérő erőknek.** Azonban a célpontok listája és a szükséges műhold- és lézerirányítású bombák, lőszeresek helyszínre szállítása idő-igényes és költséges volt. A polgári veszteségek minimalizálása mellett 21 napra becsülték az aktív hadműveleteket és 18 hónapra a meg-szállást. **Donald H. Rumsfeld védelmi miniszter** szerint a szárazföldi összecsapások tarthatnak 6 napig, 6 hétig, de nem tarthatnak 6 hónapig. A műholdas és helyszíni hírszerzések megsokszorozták erőfeszítéseiket. Az amerikai közvélemény tájékoztatása (és a katonai titkok

megőrzése) és az információs hadviselés céljából az újságírókat rövid kiképzés után „*beágyaszták*” a katonai egységekhez.

Ezek a tájékoztatások később *hollywoodi típusú és előre begyakorolt jeleneteket* is mutattak, miközben az amerikai, de főleg egyes hazai biztonságpolitikai-, katonai és „*amorf*” habitusú szakértők a kellő alapképzettség és információ hiányában „*a köszönöm szépen*” szerepében önmutogatóan (tisztelet a néhány kivételnek) szerepeltek a médiákban. Sajnálatos, hogy *a rövid ideje kinevezett kormány főtisztviselők is mélyen hallgattak*. Ezzel szemben példaszzerűnek tűnt *Wesley Clark nyugállományú tábornok*, volt NATO európai főparancsnok logikus, katonailag helytálló helyzetértékelése és előrejelzései. Sajnos később *Wesley Clark tábornok* elemzése is elmaradtak. Az iraki fél, mivel egyedül maradt az arab táborban, az amerikaiak „*Sztálingrád*” típusú vereségét jósolta. Az irakiak az eddig soha nem látott új harcmódról, a gerilla stratégia adaptálásáról, a terrorista öngyilkos típusú támadások alkalmazásáról, az önkéntesek sikeres bevetéseiről, az ellenség felmorzsolásáról (csak) nyilatkoztak és az inváziós, a piszkos (dirty) betolakodók véres vereségéről áradoztak.

Szaddám Huszein Al-Tikriti és tájékoztatási minisztere, *Tárik Azíz* kezdetben a helyettese, majd a miniszterelnökhelyettes szinte naponta adtak a televízióban győzelmet sugalmazó interjúkat és cáfolták a amerikai közléseket. A városok körül külső és belső védelmi gyűrűket hoztak létre, decentralizálták a fegyveres egységeket, olajárkokat készítettek és élő-, közte gyermek pajzsokat alkalmaztak. A **Bagdadhoz** vezető úton aztán a védelmi gyűrűben tervezték megállítani az inváziós erőket. A hosszú, többhónapos készenlétben ki-merült légvédelmi erők felhasználták tartalékegységeiket, az iraki re-pülők a földre lettek szegezve. Az iraki arab katona, a harcoló reguláris és paramilitáris erők (köztük a fedajinok) túlzott mítoszának kialakítását és folyamatos fenntartását az amerikaiak lélektani hadviselése is segítette. Ezek közül még az arab önkéntesek sem tűntek ki.

A korai fázisba előrehozott lefejező és lefegyverző légi csapások

Az amerikai ultimátum lejártá után, 2003. 03. 20-án 3 óra 49 perckor az elnök parancsot adott Tommy Franks tábornoknak (aki

*egyébként szívesen nevezi magát „sáros bakancsú katonának”) az Iraki Szabadság Hadművelet megkezdésére: let's go Tommy =gyerünk, kezdjük Tommy. A jóváhagyott terv szerint egy nappal korábban, az ún. korai fázisban az amerikai légierő **8. expedíciós vadász századából kettő F-117s (Nighthawk) típusú lopakodó vadászbombázóival** ledobtak négy egy tonnás, közte bunkerromboló bombákat (**EGBU-27**), **a JDAM-ot**, azután a bombák anyját, a **MOAB-ot** az iraki elnök rezidenciájára. Azután a négy hadihajóról és két tengeralattjáróról indított mintegy **40 darab Tomahawk** (1610 km távolságú) manőverező robotrepülőgépekkel és **2 000 –lb.-os** bombákkal célzott csapásokat mértek **Szaddám Huszein Al-Tikriti** és szűk köre tartózkodási helyére, a déli és keleti badgadi, közte a rádió, a televízió és kereskedelmi épületek ellen.*

A CIA igazgató által javasolt csapás bár részben feleslegesnek bizonyult, mert a tv-ben az amerikai elnök után az iraki elnök is beszédet mondott, de a lélektani hatása nem maradt el. Iraki válaszként **14 Scud rakétát** indítottak a kuvaiti és határmelletti területekre, az előremozgást a légi hadművelet előtt megkezdő szövetséges szárazföldi csapatokra, amelyek bevonultak Irak területére. A határátlépés után mintegy **1 500 légi bombával** mértek csapásokat az iraki vezetési pontokra, miközben a szárazföldi erők erőltetett menetben haladtak **Bagdad** és **Bászra** irányába. A PR sikereket hajszoló médiák a két- és többoldalú dezinformáció és pontatlanság következtében a zavarodottság jeleit mutatták. Törökország hosszú huzavona után két légi folyosót nyitott a szövetségeseknek.

A shock and awe légi hadművelet és hatása, valamint annak hirtelen befejezése

2003. március 21-én elkezdődött a nem tervszerinti légi hadművelet első fázisa, amelyik úgy vonul be hadtörténelembe, hogy a légi hadjárat sokkoló megrémítő és elrettentő kombinált csapásmérés sorozata (angolul shock and awe). Megérkeztek a nagy-britanniai Fairfordból a B-52-ek és alkalmazták a Litening II. célirányítású bombákat, köztük a GBU-12 Paveway II-t is. Bekapcsolódtak a térségben települt repülő fegyvernemek kijelölt kötelékei (F/18 Hornet, F-14 Tomcat, stb.) és az ún. sebészeti pontosságú műveleteket kapcsán több száz célpontra mértek célzott csapásokat 3.000 manőverező robotrepülőgéppel és bombákkal (műhold- és lézerirányí-

tással), köztük a 2.000 pound-os Joint Direct Attack Munitionokkal. A légi-és rakétacsapások által kiváltott tűzhengerek óriási károkat és lélektani rombolásokat okoztak az iraki haderő állományában.

Ezért esetünkben igen fontosnak tartom az USA légierő céltervezése elméleti alapjainak és megközelítésének mostani felvillantását. Meglátásom szerint ugyanis *az USA légierő (US Air Force) céltervezése öt infrastruktúrális célcsoportot foglal magában. Nevezetesen: (1) a politikai-, (2) az információs-, (3) a gazdasági-, (4) az ipari-termelő- és (5) a katonai infrastruktúrális célokat.* Természetesen az előbbieket tovább is bonthatók. *Az elsőbe tartoznak:* a nemzeti kormányzati apparátus, a belső politikai és irányító erők és propaganda rendszerek. *A másodikba* a telekommunikáció (rádió és tv), a telefonközpontok, az optikai és javító állomások, a mikrohullámú transzmissziós hálózatok, a számítógépes és adattároló központok és a nemzeti C3 központok. *A harmadikba* a közlekedés irányítás csatolt részei. *A negyedikbe* a gazdasággal összefüggő energia-, áram- és anyag előállítók, a beruházók és pénzügyi központok és hálózatok. És végül *az ötödikbe* a katonai riasztó rendszerek, érzékelők, irányító pontok, parancsnoki pontok, tömegpusztító fegyverek, felderítő eszköztár, a logisztikai menedzsment, a széttelepítés, a munkaerő irányítás és az adatfeldolgozás. Ide sorolom a H-2 és H-3 iraki légi bázisokat, aztán a különleges, tipikusan mozgó célok ellen indított vadászatokban a Predatorok részvételét. Ebben a kontextusban az iraki légierő tevékenységét alapvetően a fogságba esett *Muzáhem Szaab al-Haszan* volt légierő parancsnok tudja és ha akarja utólag megvilágítani.

Visszatérve az ISZH-re, a támadó hadműveletben az amerikai szárazföldi erők **3. gyalogos hadosztálya** (M3 Abrams harckocsikkal és M2A3 Bradley páncélozott harcjárművekkel) felszerelt egységei **napi 80 kilométeres menetátlaggal haladtak Bagdad felé a sivatagon keresztül.** Rövidesen bevetésre került a **101-es légi szállítású hadosztály.** **Bászra-nál** az iraki erők összecsaptak a tengerészgyalogosokkal és az **51. hadosztály 8 000 katonája** megadta magát. A szárazföldi erőknél jól működött a XXI. századot jellemző harcéri rendszer, a kommunikáció és tűztámogatás. Rövid ideig tartó álló-harcok alakultak ki és a felmorzsoló tevékenység vált gyakorivá. A ko-alíció kötelékei közti kompatibilitás, interoperabilitás és a harci együtt-működés megszervezésének nagyvonalúsága miatt megnöttek a baráti (hózzáteszem, hogy barátságatlan) lövésektől, a baráti tüzeketől (friendly

fire, pontosabban unfriendly fire) elszenvedett veszteségek előerőben és harci technikában.

A harci tényeket elemezve kiderült, hogy 2003. március 28-ai incidens során az A-10 pilótája a 30 milliméteres ágyújával támadta a brit páncélozott szállító harcjárművet, aminek következtében egy brit katonára meghalt és négy megsebesült. A második esetben az U.S. Patriot üteg eltalálta a Royal Air Force Tornádóját. Aztán 2 fő meghalt, amikor egy Challenger II rálőtt egy másik Challenger II-re. Ezekhez hozzáteszem azt, hogy az USA erők felszerelése high-tech, azaz világszínvonal feletti, míg a briteké „*csak*” világszínvonalú. A harcmezői célazonosítás program keretében felgyorsítják az idegen-saját felismerő fejlett technológia koncepció alapján történő kutatását és végrehajtását. Az amerikai szárazföldi erők közvetlen légi támogatására (close air support of ground forces) bevetették az új **F/A-22-es Rap-torokat**.

Az iraki légvédelem szórványosan működött. 7 iraki olajkutató felgyújtottak, a többi a szövetségesek biztonságba helyezték. A szövetséges erők „*belülről kifelé*” az iraki erők „*kívülről befelé*” mozogtak, támadtak és védekeztek. A kommentátorok az ismeretlen helyzetből azt a következtetést vonták le, hogy az ISZH-ben számtalan probléma merült fel. Közben erősödtek a tiltakozások. Ezzel szemben valójában az történt, hogy ***az új háború, az új hadviselés kitermelte magában az új problémákat.***

Ezek az ***új hadviselési problémák csokorba szedve az ISZH ezen fázisában a következők voltak:***

- A politikai döntés kapcsán a korai fázisba előrehozott lefegyverző és lefejező csapások részben felborították a terveket, másrészt pedig azok látszólagos hatástalansága befolyásolta a közvélemény vélekedését;
- A szárazföldi hadművelet korábban indult meg mint a légi hadművelet és bár azonnal elmaradtak a nagy erejű, szinte hullámszerűen ismétlődő légi csapásoktól várt azonnali megadások és az iraki rezsim elleni fellázadások, de a szervezet védelmi hadműveletek és harcok elmaradtak;

- A nem várt és alkalmazott iraki taktika kellő óvatosságra intette a koalíciós erőket és a hadvezetést;
- Az iraki erők céljaikra (például parancsnoki harcállás-pon-tok telepítésére) felhasználták az iskolákat, a gyermekintéz-ményeket és a kórházakat;
- Az iraki katonák polgári ruhába történő átöltöztetésével, az amerikai egyenruhában történő atrocitások véghezvitelével és élő pajzsok, közte gyermekek felhasználásával nemcsak a fair play szabályait, hanem a hadviselés nemzetközi jogi normáit is áthágták;
- A hirtelen igen magas ütemű sivatagi előnyomulás okán a logisztikai támogatás feladatai megnehezedtek, a harcosz-lopok és logisztikai érintkezési vonalak őrzés-védelmi és ellenőrzési feladatai, azok komplikáltabbá váltak;
- A városi harcok kialakulása kedvezett a technológiai fölénynek, sőt az amerikai és brit katonák jó kiképzettsége segítette az egyes harcosok és kis kötelékek mozgását és harcát, elmaradt az iraki erők decentralizálásából fakadó harci lehetőségek kihasználása.

Az ISZH akkori menetében az amerikai katonai vezetés az 1. gyalogos hadosztály és az 1. tengerészgyalogos hadtest katonáit, a britek az 1. páncélos dandár állományát dicsérték. Az irakiak kiemelték a 11. hadosztály katonáinak harcát.

Az USA figyelmeztetése Szíriának hatásosnak bizonyult. Az iraki páncélos egységeket az amerikaiak megsemmisítették a műhold irányítású bombákkal, nevezetesen a nagy találati pontosságú **smart lőszerrekk** (smart munion), amelyeknek 40 töltetük van és szenzor alapu az irányításuk. A légi csapásokat összekapcsolták a szárazföldi erő manővereivel.

A ISZH első tíz napjában a szövetségesek bevetettek mintegy 650 Tomahawk-ot és 5 000 precíziós bombát, amelyeknek a hatásai később, a hirtelen gyors összeomlásban mutatkoztak meg. Aztán a légi hadművelet (amerikai kifejezéssel légi hadjárat) rövid idő alatt szinte befejeződött. Az akkori nemzetközi sajtóból érdemes megemlíteni a két fél veszteségeit.

A veszteségek az első tíz nap után az orosz Rosszijszkaja Gazeta akkori közlése alapján a következők voltak:

FELEK	HALO TT	SEBES ÜLT	HK.	TÜ.LG .	PSZH	RE.	HEL.
SZÖVET- SÉGESEK	200	300	32	-	33	10	14
IRAKIAK	1 500	3 500	87	173	52	52	-

Elemzéseim között kiderült, hogy csak az ISZH 5. napja után kerültek az amerikai légi csapatok fókuszába az iraki ellenséges földi csapatok, különösen a jobban felszerelt és szervezet Köztársasági Gárda egységei.

Csak emlékeztetném a kedves olvasót és a katonai elemzőt arra, hogy 1991-ben közel egy hónapig folyt a bombázás a szárazföldi csapatok támadása előtt. Most, 2003-ban a szárazföldi csapatok közvetlen légi támogatására akkor került sor, amikor **Bagdad** felé a mintegy 300 mérföldből már megtettek 220 mérföldet. Vagyis szerintem, ez azt jelenti, hogy a szárazföldi haderő és a tengerészgyalogság jelenlévő kötelekei a hadművelet első napjaiban nem vették igénybe a közvetlen légi támogatást (angolul close air support (CAS), miközben kezükben tartották a Harriereket és az A-10-seket. A támadásra a helikoptereket vették igénybe, miközben a harc- és gépjármű konvoj 1.000-es nagy-ságrendű volt és az éle érintkezett a **Köztársasági Gárda** egységeivel.

Az amerikaiak elvesztettek néhány napot a **Szaddám Huszein al-Tikriti** és a **Baath párt** szimbolikus megsemmisítésének kísérletével. Ugyanakkor a mintegy 75 000 fős koalíciós csapatok őrzés-védelme a mintegy **250 mérföldes ellátó vonalakon** gondot okozott. A koalíciós erőknél több idő, erő és ellátás kellett volna. Az ISZH egyik különleges kérdését képezte az állatok bevetése a harctevékenységekbe és a támogatásokba. Felhívom a kedves olvasó figyelmét arra, hogy ez nem új kérdés. **A kiképzett állatokat:** kutyákat, szárnyasokat, delfineket, fókákat, galambokat, stb. felhasználták bombák keresésére, aknák és búvárok felkutatására, megjelölésére, szabotázsakciók megghiúsítására, fontos üzenetek továbbítására, gázok, mérgek és füstök jelzésére, felderítésre, védelemre, jelzésre, mentésre és ellenőrzésre a szárazföld-dön, a vízen, a víz alatt és a levegőben.

A dzsihád bejelentése, az ostromok elmaradása és az iraki rendszer teljes összeomlásának felgyorsulása

Szaddám Huszein Al-Tikriti iraki elnök bár 2003. április 03-án meghirdette a Szentföld fegyveres védelmét, a Dzsihádot a piszkos inváziók ellen, az ellenállás továbbra is szervezetlen és érthetetlenül gyenge maradt. Az iraki elnök kitüntette az öngyilkos merénylők családtagjait és elrendelte az elesettek és megsebesültek családtagjainak a kárpótlások kifizetését.

A **3. hadosztály 2. dandára** rövid megállás és beszivárgás után bevonult **Bagdad** szélére, elfoglalta a repülőteret, amelyet át kereszteltek **Bagdadi Repülőtérre**. A **7. lovas páncélos-felderítő ezrednek** megadta magát **4 000** iraki katona. Bagdadot a **3. gyalogos hadosztály** egységei nyugatról és délről, a tengerészgyalogosok és a **101-ek** délkeletről fogták gyűrűbe, miközben kb. **70 000** kurd fegyveres tartott Északról a főváros felé, később ezt leállították. A főváros blokkírozása, az ún. ki-és bejárás, a beszivárgás, a folyamatos légi csapások, a célzott földi erők összehangolt tüzei és manőverei, aztán az állandó erőszakos harcfelderítés következtében folyamatosan vonták ellenőrzés alá az iraki fővárost, aztán sorban a többi várost és az egész országot. **Dezorganizálódott az iraki politikai és katonai vezetés**, bevetésre kerültek az Apache helikopterek és az A-10-esek (a varacskos disznók), amelyekből egyet az irakiak lelőttek. Az **ISZH 21. napján Bagdadban** az amerikaiak elfoglalták az elnöki palotát és a központban ledöntötték **Szaddám Huszein** hat méteres szobrát. Ráleltek a 20 indításra kész rakétára is. Ezalatt a britek bevették **Bászrát** és sorjában terjesztik ki ellenőrzésüket az iraki lakott területek felett. Eközben megmenekült **Jessica Lynch közkatona(nő)**, aki az USA hőségévé vált. Bagdad elesté-vel egy időben összeomlott **Mosul** és **Kirkuk** védelme is. Fontos tényként említem azt, hogy **2003. 04. 13-án, azaz a hadművelet 25. napján a koalíciós erők átvették a nagyobb városok ellenőrzését.**

Megkezdődött **Tikritbe, Szaddám Huszein** szülővárosába és máshova a lassú és biztonságos bevonulás és ellenőrzés kiterjesztése. Általában az iraki városokban a káosz mellett a fosztogatás nyert teret. Ahogy akkor a régi fáma mondta, a „**bagdadi tolvajok**” raboltak, loptak és fosztogattak. Sorra kerültek a paloták, minisztériumok, állami intézmények, kivételes történelmi értékekkel rendelkező múzeumok és követségek, stb. Általános volt az ivóvíz, az élelem, a gyógyszer és az

elektromos áram hiánya. A szövetségesek keresték és elfogták a 55-es listán lévő volt egyes vezetőket, akiknek jó része feladta magát, Szíriába vagy máshová menekült.

Megjegyzem, hogy **Szíria** mint a gonosz tengely egyik tagja (the axis of evil) vegyi fegyverekkel rendelkezik. *Lásd ezzel kapcsolatban a CSIS Homeland Defense: Asymmetric and Terrorism 9/24/01, Page 26-ot.* Elemzőként és krónikásként hozzáteszem azt, hogy **Basár el-Aszad, aki Háfez el-Aszad fia** válaszút elé került. **Basárnak** választani kell a modernizáció, a korrupció, a palesztinok támogatása, az iraki vezetés és a terroristák bújtatása és Izrael elismerése között. Irakban 2003. 04. 13-án már elkezdték a közös járőrözést és rend helyreállítását. A szórványos lövöldözések abbamaradtak. Majd a katonai vezetés fel-szólított a munka megkezdésére és rend helyreállítására.

A Pentagon szerint az Iraki Szabadság Hadműveletben 137 amerikai katona vesztette életét. Ebből elesett **114 katona** harci cselekményben, az ellenséges vagy baráti tüztől és **23 katona** meghalt balesetben. A sebesült katonák száma **459 fő**. Az amerikaiak eltűnt, illetve hadifogságba esett katonákról nem tudnak és nem is tartanak nyilván. *A brit katonai veszteség 30 halottra rúg.* Ez ellentmond a már idézett orosz újság adatainak. De hát minden háború és a tények szembe-sítenek minket a médiával. Az ISZH alatt és közvetlenül utána nem találták meg az amerikaiak a tömegpusztító fegyvereket, de találtak írásos bizonyítékokat az **iraki-al-Kaida** közvetlen kapcsolataira. Miközben az USA egyre növelte a keresők létszámát.

A nagyobb és kiterjedtebb hadművelek befejezése. Irak Szaddám Huszein utáni új korszaka: az újjáépítés, demokratizálás és a stratégiai tanulságok

George W. Bush és Tony Blair Belfastban Bertie Ahern ír kormányfő meghívására tárgyalt (a.) az iraki újjáépítésről, (b.) az izraeli-palesztin útütervről (road map) és (c.) az észak-írországi békefolyamat-ról. Condoleeza Rice nemzetbiztonsági főtanácsadó Moszkvában partnerével, Vlagyimir Ruszlóval, az orosz külügy- és védelmi miniszterrel tárgyalt. A szentpétervári francia-német-orosz csúcsta-lálkozáson a résztvevők -szinte egyhangúan- az újjáépítésben az ENSZ részvételét

követelték. Az arab országban a fosztogatás és a teljes káosz után lassan normalizálódott a helyzet.

George W. Bush amerikai elnök a hadműveleti vizekről hazatérő és a San Diegoi haditengészeti bázisra tartó Abraham Lincoln repülőgép-hordozó fedélzetén 2003. május 03-án a hajnalban ünnepélyes keretek között bejelentette az USA-nak és az egész világnak, hogy: **„Erőink dialmaskodtak. Irakban véget értek a nagyobb hadműveletek. A szabadságért és az egész világ békéjéért harcoltak ebben a csatában.”** Értékelésem alapján az elnök ezzel lezárta konfliktus fegyveres szakaszát és meghirdette az iraki újjáépítést. **Donald H. Rumsfeld** védelmi miniszter kijelentette, hogy Irak nem veszélyforrás többé és a jövőben Szaud-Arábiából kivonják az amerikai fegyveres erőket. **A Szaddám Huszein Al-Tikriti diktatúra utáni iraki korszak két részre oszlik.**

Az **első rész a stabilizációs éra**, amelyben az amerikai-angol katonai adminisztráció begyűjti a lakosságtól a fegyvereket, felszámolja a terrorizmust és megszervezi az élelmiszer, egészségügyi, stb. ellátásokat és ezt protektorátus váltaná fel. **A második etapban pedig átadnák a hatalmat** az olyan iraki vezetésnek, amelyben képviselve vannak az egyes népcsoportok, az emigráns politikai és vallási irányzatok. A 24 millió lakosú és 500 milliárd USA dollár tartozású Irakra az újjáépítés mintegy 240 milliárdos költségei, terhei, szenvedései és demokratikus szabadság örömei várnak. A tényszerűség alapján megemlítem, hogy Irak Magyarországnak 150 millió US dollárral tartozik. Az Amerikai Egyesült Államok és Nagy-Britannia vezetése örömmel kezdeményezte (2003. április 23-án informálisan) az iraki békefenntartásban esetlegesen a magyar katonák és civilek részvételét. **Jay Gardner** amerikai négycsillagos nyugállományú tábornok lett az iraki **Újjáépítési és Humanitárius Segítségnyújtási Iroda (ORHA)** vezetője, aki agilisen kezdte meg munkáját. Az ENSZ WFP (Élel-mezési Világprogram) 1,3 milliárd dollár keretében szállított élelmi-szert Irakba. **Korábban, már 2003. április 12-én megkezdődött az amerikai haditengerészeti erők és brit kötelékek visszavonása** és visszaszállítása az állomáshelyeikre. Ugyancsak elkezdtek a **Törökországba** szállított csapatfelszerelések elszállítását. Az Irakban kialakult helyzetben rendőri erők is kellettek a rend helyreállítására. Megkezdődött a közös járőrözés.

Ahogy 14 NATO ország Afganisztánba küldte az ISAF-ot (International Szabization Assistance Force), úgy valószínű, hogy ez esetben is erre lesz szükség, miközben a hadművelet folytatásának intenzitásával, folyamataiban és céljaiban módosulások mentek végbe.

Mielőtt ezen stratégiai esszémeket befejezem, arra hívom fel a kedves olvasók és a katonai stratégia iránt érdeklődők szíves figyelmét, hogy az Iraki Szabadság Hadművelet és az utáni időszak számos és gyökeresen új tanulságokkal rendelkezik a hadviselés témakörében. Ezek még további elemzéseket, adaptációt és technológiai fejlesztéseket vonnak maguk után úgy az amerikaiaknál, mint a briteknél, és természetesen nálunk is és a többi szövetségeseknél.

A II. Öböl-háború stratégiai konklúziói és az esetlegesen adaptálható tapasztalatok

Az Iraki Szabadság Hadművelet tanulságai és tapasztalatai azoknak a jelentősen eltérő irányultságuk, kapcsolódásuk és kezdeti adaptálhatóságuk ellenére a következőkben foglalhatók össze:

- Az Iraki Szabadság Hadművelet a felszabadító jellegétől függetlenül valójában könnyű, gyors és kockázatmentes háborús győzelmet hozott alapvetően az Amerikai Egyesült Államoknak és régi szövetségesének, Nagy Britanniának;
- Az iraki rezsim felszámolásával átrendeződnek az ázsiai térség geostratégiai és a geopolitikai erőviszonyai, illetve a módosulások elkezdődtek és folytatódnak, közte 2005-ben létrehozzák a palesztin államot;
- Az ISZH tervezése és a bevetett intervenciós erők integrációja és szinkronja a rugalmasságot követelte, miközben az egy időbeni és alkalmi aszinkronban lévő légi-, szárazföldi- és speciális hadműveletek ugyan veszteségekkel jártak, de jóval a vártnál előbbre hozták a győzelmet ;
- A szárazföldi támadó hadművelet pontosan egy nappal előbb megkezdődött a légi csapások előtt. A légi erő a stratégiai bombázási hadjárat első hetét a 80.000 főt kitevő Köztársasági Gárda Al Nida páncélos és Medina gépesített hadosztályok állásainak rombolására, a Dél-Bagdadban a 3. gyalogos

hadosztály és a tengerészgyalogság előre haladásának elősegítésére tervezte, aztán a valóságban a harcászati légierő a hadművelet ötödik napja után kezdte el rombolni a Köztársasági Gárda bagdadi egységeit és állásait, ezért tudták az irakiak átmenetileg stabilizálni a Mosul-Irbil-Kirkuk övezetet ;

- A hadműveleti megtévesztés és az információs hadviselés mellett jó és hasznos szolgálatot tett a kialakított és beágyazott újságírói rendszer;
- A sokkoló, nagy erejű, megrémítő és hullámszerűen ismétlődő stratégiai, majd a hadműveleti és a taktikai légi csapások és szárazföldi manőverek eredményei nem azonnal jelentkeztek, hanem mintegy bizonyos fáziskéséssel felgyorsították az iraki rezsim politikai és katonai összeomlását;
- A harcászat színterén az új egyéni felszerelések (szemüveg, golyóálló mellény, rádió, CBRN fegyverek elleni védelem, lőszerkészletek, élelem, kiemelve az ivóvíz, stb.), különösen a kommunikáció műholdas és űr támogatása, a harcmező látása és ismerése, a esetenkénti légi- és tűztámogatás nemcsak a vezetés-irányítás lehetőségeit javította soha nem látott szintre, hanem az egyes katona és kis kötelékek szerepét és jelentőségét fokozta;
- A négy haderőnem egységei és a koalíciós kötelékek közötti együttműködés új és azonnal megoldandó problémákat vetett fel, azonban a győzelemben a haderőnemek kötelékei alaposan és egyesítetten kivették a részüket;
- Új jelenség volt a politika-katonai stratégia-média triádnak a látványosan egyenjogú alapú megközelítése és kezelése;
- A fegyvernemek képességeit jól integrálták, az amerikai fegyveres erők átalakításának eddigi eredményei megmutatkoztak a felderítésben, a gondolkodásban, a parancsnoki munkában, a viszonylagos tömegességben, a felszerelésben, valamint másokban, például a C4ISRT-ben, aztán a higt-tech, például a pilóta nélküli légi eszközök, a Joint Stars, a Predator, a Global Hawk UAVs és mások alkalmazásában;

- Az űr támogatás sikerei után a légierő űr parancsnokságának kísérleti központja kutatja az interkontinentális rakéták hagyományos robbanófejjel történő ellátását, estleges alkalmazását;
- Titán alapú hiperszonikus lőszeres kinetikus energiával történő felhasználását a szárazföldi célok rombolására;
- Az aszimmetrikus űrképeség rendszere a jövőben biztosítani fogja a rakétavédelmet és technikai felderítést;
- Az ISZH-ben harcmezőn megszerzett tapasztalatai, különösen a hadműveleti és a harcászati szinteken kihatnak a XXI. század harctevékenységeinek formáira, a haderők struktúráinak módosítására, a felszerelések további- és ki-fejlesztésére;
- A Nemzeti Felderítő Hivatal 35.000 fővel 15 külföldi elhelyezésben és 21 USA állásban koordinálta az adatokat, kérdés, hogy adott esetben kapnánk-e innen mi is ;
- A logisztikai támogatások terén előtérbe kerültek a **katona fogyasztói szempontok**, a túl hosszúnak bizonyult katonalogisztikai-ellátási láncok csökkentése, és aztán bátran alkalmazhatjuk idehaza a logisztikában a jól bevált outso-urcin-gokat;
- A harcoló, és az intervenciók keretében bevethető ún. nehéz és könnyű erők arányának, estleges változtatási lehetőségeinek megvizsgálása kiemelt kérdés, netán a nehéz erők megtartásának újbóli beigazodása, azután a hadműveleti- és erőtervezés egyesítése és az innováció menedzselése is előtérbe kerülhet;
- Az egyes katona, az amerikai, a brit és az iraki arab katonák harci morálja és más tényezői megkövetelik - kiváltképp a szerződéses és hivatásos - felkészítésének újbóli átgondolását, mégpedig a XXI. századi hadviselés követelményeinek érvényesítésével a tisztek, tiszthelyettesek és katonák alap- és továbbképzésében és a felkészítésének modernizálásában;
- Az Abrams és a Bradley harcjárművek lőszerait felülvizsgálják és áttérnek a következő generációra;

- Az USA soron kívüli védelmi felülvizsgálat keretében áttekinti a fegyveres erők tengerentúli állomásoztatását a globális és a regionális szükségletek fényében, alapvetően az új védelmi stratégia fókuszba helyezésével, utána pedig megteremti a képesség bázisú erők alapjait;
- A rosszul kiképzett, elavult harci eszközökkel felszerelt, a nem várt gerilla taktikát alkalmazó, alig motivált és „*a halálba küldött*” iraki katona rövid habozás után a felsza-badítók felé fordult és a szabadságot választotta a bukott diktatúrával szemben, amely újra elgondolkoztathatja az arab világot, különöse Irak szomszédjait az arab katonai mítoszról és az arab összefogásról;
- A tapasztalatok újra figyelmeztetnek a nemzetközi és nemzeti jogi és más szabályzók figyelembevételére, továbbá a harc, a hadművelet fair play szabályainak betartására, a katonai erő és civil szféra együttes tevékenységére és
- Végül az ISZH véres és kiegészítő tanulságait célszerű *egyrészt* felhasználni a Magyar Honvédség átalakításában (hadviselés, struktúra, kiképzés, készenlét, intervencióra át-dobás, támogatás, vezetés, békefenntartás, békekikényszerítés, békeépítés, stb.) és *másrészt* a magyar honvédelem XXI. századi nemzeti követelmények és az európai elvárások szerinti modernizálásában.

Az USA fegyveres erői tekintetében előre nézve a 2004-es évre **480 000** fős szárazföldi erőt, **373 000** fős haditengerészetet, **559 000** fős légierőt és **175 000** fős tengerészgyalogságot terveznek, a rendelkezésre álló 379 milliárd USA dollárból. Ebből 62,5 milliárd lesz felhasználva az iraki háborúra és a terrorizmus ellen.

2003. április 16-án (szerdán) George W. Bush amerikai elnök bejelentette, hogy a világ a tanúja volt annak, ahogyan Irak városait és az országot elfoglalták és ezért a XXI. századi modern hadviselést újra kell fogalmazni. Ugyancsak ezen a napon Athénben 10 országot vettek fel az Európai Unióba, Medgyessy Péter miniszterelnök és Kovács László külügyminiszter írta alá az okmányokat az athéni Agorán.

Európa vén- és a visszatért európa-országi biztonságának megteremtése igen sok emberi és pénzügyi-anyagi ráfordítást követelnek az érintettektől és a különböző földrészeken meglévő szövetségeseiktől és főként a barátaiktól. Ez a történelmi jelentőségű esemény és ünnep nem szoríthatja háttérbe az **Európai katonai képességeket (European Capabilities Action Plan)** akkor, amikor a NATO (2003. április 16-án) kiterjesztette a felelősségi övezetét és átalakította parancsnoksági rendszerét.

Befejezésül megállapíthatom, hogy a globális új gazdaságra és hadügyi- és más forradalmakra az iraki felszabadító és a kiterjedten nagyobb hadműveletek jótékony hatást gyakoroltak. Nem feledkezem meg arról, hogy **Irak**, pontosabban szólva **Mezopotánia** mint az emberi kultúra bölcsője a XXI. század elején többek között a II. Öböl-háborúban betöltötte a **csatamezői laboratórium** szerepét és ez a tény szinte előrevetíti a fegyveres erők következő generációját. A harcmezőn történtek feltárása még sok elméleti és gyakorlati feladatot tartogat, úgy a politikai, mint a katonai, sőt a pénzügy-gazdasági és más civil szféráknak.

Szilárd álláspontom szerint a transzatlanti kapcsolatok helyreállítása és az együttműködés újjászületése az Amerikai Egyesült Államokkal jelentősen növelheti Európa súlyát a transzatlanti befolyás mérlegének serpenyőjében. Ugyanis A II. Öböl-háború okozta centrális bizonytalanság hullámai a „**szép új világrend**” felé irányulnak és a mintegy **250 milliós** arab tábor is megkezdte a háború következményinek széles körű feldolgozását: Irakban a nemzetépítés és demokratizálás; Izraelben a palesztin állam kiépítése és az intifáda beszüntetése; Szíriában a terror szervezetek felszámolása, stb.

A tanulságos, sok konzekvenciával járó kérdésköröket alapvető nemzeti érdekünk napirenden tartani és kihatásait ajánlatos beépíteni

a honvédség jövőbeni funkcionálásába, fenntartásába, a magyar honvédelem átépítésére és modernizálására.

Felhasznált irodalom:

1. **Nick Dowling:** Transformation at War. Defense News April 7, 2003. 04. 09.
2. **Gordon, Péshilip:** Bridging The Atlantic Divide. Foreign Affairs, No.1, January/February 2003.
3. **Dr. Csabai György:**
  - Visszatekintés az 1990-1991-es Öböl-háború tapasztalataira. Nemzetvédelmi Egyetemi Fórum, 2003. 3.-4. szám.
  - Skúsenostyi reforiem (reformy) madarrskych obrannych sil. Zbornik Sims, Bratislava, 3/2000. Szloveky Institut Mezdynaodnych Studi.
  - A stratégia általános jegyei az ókortól a XXI. századig. Új Honvédségi Szemle, 2003/2.
  - Ewolucja budzetu obronnego, zmiamy w sektore obronnyn oraz stan wegierskiej technologii znrojeniowej. Zeszty Naukove, Akademia Obrony Narodowej, Nr.4 (33), 1998. Warszawa.
  - Fresh strategy needed on military budget. The Hungarian Times, Budapest, october 4, 1993.
  - A harmadik hullám csapdái és a hadügyi forradalom. Hadtudományi Tájékoztató, 2001. 2. szám.
  - Sz Tvorcseszkim Podhodom. Tül i Sznabzsenyije Vooruzsönyih Szil SZSZSZR. Moszkva, 1986. 9. szám.
4. National Strategy To Secure Cyberspace. EOOP. February, 2003.

5. Iraq Potential US Military Operation Liberty of Congress, 2003. Secretary Owell's remark at U.N. Security Council Meeting, 6, Marc.
7. United Nations Weapons Inspectors Report To Security Council On Progress In Disarmament Of Iraq. Marc 7, 2003. 03. 30.
8. **Vago Muradian and Riad Kahwaji:** Iraq Campaign. Showcases U.S. Speed, Precision. Defense News, March 24, 2003.
9. **Frank Tiboni:** FBCB2 System Debuts in Iraq Early. Defense News, March 24, 2003.
10. **Praveczi Zoltán:** Új típusú haderő-új fegyverekkel. ÚHSZ 2003/1.
11. **Kis-Benedek József:** Irak-háború előtt? ÚHSZ, 2003/2.
12. **Marvin Leibstone:** America's post-9/11 National Security Strategy. Military Technology 11/2002.
13. **Condoleezza Rice:** Our Coalition. The Wall Street Journal, 26 Marc 2003. 04. 09.
14. **Ruth Wedgwood:** Legal Authority Exist For a Strike on Irak. The Financial Times of London.
15. **Szabó László:** Irak-erők és érdekek. ÚHSZ 2003/4.
16. **Wagner Péter:** Az iraki fegyveres erők és biztonsági szervezetek. ÚHSZ 2003/4.
17. **Jason Sherman:** U.S. Chiefs Eager For Lessons on Iraq. April 21, 2003. 04. 23.
18. „Iraq: U.S. Military Operations” (a CRS Report to Congress).
19. **Dr. Csabai György:** A XXI. századi magyar katonai logisztika azon aspektusai és mintái, amelyek összekötnek. Katonai Logisztika, 2003. 1. szám. (Az Integrált Logisztikai Tudomány-szervező Tanács 2002-es (első) kiírásán különdíjjal jutalmazott pályázat).

20. **Barbara Opali-Rome:** Izraeli Leaders spar for top Role in New Long-Range Dovktrine. Defense News, December 9-15.
21. **David A. Fulghum:** Opening Nigh in Bagdad. The F-117 mission to kill Saddam Hussein was planed and executed in 4 hr., to bomb a precise spot in an empty field. Aviation Week and Space Technology/April 7,2003.
22. **David A. Fulghum:** Offensive Gathers Speed. Aviation Week and Space Technology/March 24, 2003.
23. Iraq: U.S. Military Operations (a CRS Report to Congress, 2003).